ƏHLİ SÜNNƏ VƏL CƏMAAT

SƏLƏFİ SALİHİN ƏQİDƏSİ

VƏLA VƏL BƏRA – DOST VƏ DÜŞMƏN

TOPLAYAN VƏ TƏRTİB EDƏN
K.HÜSEYN

بسم الله الرحمن الرحيم

إنَّ الحَمْدَ للهِ ، نَحْمَدُهُ وَنَسْتَعِينُهُ وَنَسْتَغْفِرُهُ ، وَنَعُوذُ بِاللهِ مِنْ شُرُورِ أَنْفُسِنَا ، وَمِنْ سَيِّئَاتِ أَعْمَالِنَا ، مَنْ يَهْدِهِ اللهُ فَلاَ مُضِلَّ لَهُ ، وَمَنْ يُضْلِلْ فَلاَ هَادِيَ لَهُ ، وَأَشْهَدُ أَنْ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَحْدَهُ لاَ شَرِيكَ لَهُ ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّداً عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ.

﴿ يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللهَ حَقَّ تُقَاتِهِ وَلاَ تَمُوتُنَّ إِلاَّ وَأَنْتُم مُسْلِمُون ﴾[1].

﴿ يا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُم مِّن نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالاً كَثِيراً وَنِسَاءً وَاتَّقُوا اللهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالأَرْحَامَ إِنَّ اللهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيباً ﴾[2].

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللهَ وَقُولُوا قَوْلاً سَدِيداً ، يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُم وَمَن يُطِعِ اللهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزاً عَظِيماً ﴾[3]

أما بعد : فإنَّ أَصْدَقَ الحديثِ كلامُ اللهِ ، وخَيرَ الهَدْيِ هَدْيُ مُحَمَّدٍ – صلىٰ الله عليه وآله وسلم – وشرَّ الأُمورِ مُحْدَثَاتُها وكلُّ مُحْدَثَةٍ بِدْعَةٌ ، وكلُّ بدعةٍ ضلالةٌ ، وكلُّ ضلالةٍ في النَّار[*].

---

(١) سورة آل عمران : الآية ، ١٠٢. (٢) سورة النساء : الآية ، ١. (٣) سورة الأحزاب : الآية ، ٧١.

(*) هذه الخطبة ؛ تسمّىٰ : «خطبة الحاجة» وهي تُشرع بين يدي كلّ حاجة ، والتي كان رسول الله ﷺ يعلّمها أصحابه ؛ أن يقولوها بين يدي كلامهم ، في أمور دينهم سواء كان ؛ خطبة نكاح ، أو جمعة ، أو محاضرة ، أو غير ذلك ، وهي في : «سنن ابن ماجه» كتاب النكاح ، باب خطبة النكاح ، وفي : «سنن الترمذي» و «سنن أبي داود» و «سنن النسائي» ورواه أبو يعلىٰ في : «مسنده» والطبراني في : «المعجم الكبير» والبيهقي في : «سننه» والإمام أحمد في : «المسند» ، وورد ذكر طرف من هذه الخطبة في : «صحيح مسلم» كتاب الجمعة ، باب خطبته ﷺ في الجمعة.

ÖN SÖZ

XUTBƏTUL-HACƏ

Həmd ancaq Allahadır, Ona həmd edir, Ondan yardım və məğfirət diləyirik. Nəfslərimizin şərindən və pis əməllərimizdən Allaha sığınırıq. Allah kimi hidayətə yönəltmişsə, onu heç kəs azdıra bilməz, kimi də azdırmışsa, heç kəs onu hidayətə yönəldə bilməz. Mən şəhadət edirəm ki, Allahdan başqa ilah yoxdur. O, təkdir, şəriki də yoxdur və şəhadət edirəm ki, Muhəmməd onun qulu və elçisidir.

«Ey iman gətirənlər! Allahdan lazımınca qorxun. Yalnız müsəlman olduğunuz halda ölün». *(Ali-İmran 102).*

«Ey insanlar! Sizi tək bir şəxsdən *(Adəmdən)* ***xəlq edən, ondan zövcəsini*** *(Həvvanı)* ***yaradan və onlardan da bir çox kişi və qadınlar törədən Rəbbinizdən qorxun****. (Adı ilə)* ***Bir-birinizdən*** *(cürbəcür şeylər)* ***istədiyiniz Allahdan, həmçinin qohumluq əlaqələrini kəsməkdən qorxun. Şübhəsiz ki, Allah sizin üzərinizdə nəzarətçidir».*** *(ən-Nisa 1).*

«Ey iman gətirənlər! Allahdan qorxun və doğru söz söyləyin! *(Əgər belə etsəniz)* ***Allah əməllərinizi islah edər və günahlarınızı bağışlayar. Hər kəs***

Allaha və Peyğəmbərinə itaət etsə, böyük bir səadətə *(Cənnətə)* ***nail olar».*** *(əl-Əhzab 70-71)*[1].

Şübhəsiz ki, sözlərin ən doğrusu Allahın kəlamı, yolların ən xeyirlisi Muhəmməd - *səllallahu aleyhi və səlləm* - in yoludur. Əməllərin ən pisi sonradan uydurulanlardır. Sonradan uydurulub dinə salınan hər bir əməl (iş) bir bidətdir, hər bir bidət isə zəlalətdir (sapıqlıqdır), hər bir zəlalət isə oddadır[2].

«Ey Rəbbim! köksümü açıb genişlət, işimi yüngülləşdir, dilimdəki düyünü aç ki, sözümü yaxşı anlasınlar». *(Ta ha 25–28).*

Möhtərəm müsəlman bacı və qardaşlarım! İlk öncə hamınızı Allahın salamı ilə salamlayıram. Allahın kitabına və Rəsulullah - *səllallahu aleyhi və səlləm –*

---

[1] ***XUTBƏTUL-HACƏ*** adı ilə məşhur olan bu duanı, cümə və s. xütbələrdə Peyğəmbər - *səllallahu aleyhi və səlləm* - oxumuşdu. Səhabələrinə də bunu əmr etmiş və özü də onları öyətmişdir. Hədisin ilk hissəini bizə: – Əhməd 1/392-393,432, Əbu Davud 2188, Tirmizi 1105, Nəsəi 3/104-105, 669 və «Əməlul Yəum vəl Leyl» 488, İbn Məcə 1892, Darimi 2202, Müslim «Şərhu Nəvəvi» 6/156-158, Əhməd 1/302,350, Nəsəi 6/89-90, İbn Məcə 1893

[2] Hədisin ikinci hissəsini – Müslim «Şərhu Nəvəvi» 6/153-156, Əhməd 3/319,371, Nəsəi 3/188-189, Beyhəqi «Sünnənul Kubra» 3/214. Hədis səhihdir. Muhəddis Muhəmməd Nəsrəddin əl-Albani – *rahmətullahi aleyhi* – hədisin bütün rəvayətlərini bir yerə toplayaraq «Xutbətul Həcə» isimli bir kitab yazmışdır. İstəyənlər bu kitaba baxa bilərlər. Ayrıca bax: əl-Albani «Muxtəsər Səhih Müslim» 409, «Mişkətul məsabih» 3149,5860.

in yoluna uyaraq bu risaləni «***Bismilləh***» ilə başlayıram. Çünkü Allah Rəsulu - *səllallahu aleyhi və səlləm* - də öz məktublarını «***Bismilləh***» ilə başlamış və buyurmuşdu: «Hər mühüm bir işə «***Bismilləh***» ilə başlanılmazsa, o işin sonu kəsikdir»[3].

İlk növbədə Allahdan bu çalışmamın dolğun, düzgün şəkildə toplayıb başa çatdırılmasını diləyirəm. Allahdan əməlimi onun üçün ixlaslı olmasını, məndən qəbul edib onunla müsəlmanları faydalandırmasını diləyirəm. Əgər hardasa xəta etmişəmsə bu nəfsimdən və şeytandandır. Burada düzəldilməsi mühüm olan yerləri tapdıqdan sonra mənə öyüt-nəsihət verəndən, xətalarımı və səhflərimi mənə bəyan edəndən Allah razı olsun. Allah onu xeyirlə mükafatlandırsın. Mən ona əvvəlcədən öz təşəkkürümü bildirirəm.

Güvəndiyim Allahdır, işlərimi Ona həvalə edirəm və Ona arxalanıram. Həmd və nemət yalnız Onadır. Müvəffəqiyyət bəxş edən və xətalardan qoruyan da Odur. ***«Məni yaradan və məni doğru yola yönəldən Odur! Məni yedirdən də, içirdən də Odur! Xəstələndiyim zaman mənə yalnız O şəfa verir. Məni öldürəcək, sonra dirildəcək də Odur və Qiyamət günü xətamı bağışlayacağına ümid etdiyim də Odur! Ey Rəbbim! Mənə hikmət bəxş et və məni salehlərə***

[3] Əbu Davud.

qovuşdur! Sonra gələnlər arasında mənə yaxşı ad qismət et! Məni Nəim Cənnətlərinin varislərindən et». *(əş-Şuəra 78-85).*

Allahın salat və salamı onun Peyğəmbəri Muhəmməd - *səllallahu aleyhi və səlləm* - ə, onun ailə üzvlərinə, səhabələrinə və Qiyamətə qədər onun yolu ilə gedən saleh möminlərin üzərinə olsun.

K.HÜSEYN:BİTİRDİM: MİLADİ 2007-Cİ İL 15 YANVAR
HİCRİ: 1427-Cİ İL ZİL HİCCƏ 25
HƏMD OLSUN ALƏMLƏRİN RƏBBİ OLAN ALLAHA! (YUNUS 10)

ÖN SÖZ

Aləmlərin Rəbbi olan Allaha həmd olsun! Peyğəmbərimiz Muhəmmədə, onun ailəsinə, əshabına və Qiyamətə qədər onların ardınca gedənlərə Allahın salavatı və salamı olsun!

Heç şübhəsiz ki, Allah və Rəsulunu sevdikdən sonra, Allahın dostlarını sevmək, düşmənlərinə də düşmənçilik bəsləmək lazımdır. Bu dini qəbul edən hər bir müsəlmanın, bu dinin mənsublarına dostluq bəsləməsi və düşmənlərinə də düşmənçilik bəsləməsi İslam əqidəsinin əsaslarındandır. Buna görə də hər bir müsəlman Tövhid və İxlas əhlini sevib, onlara dostluq bəsləməli, şirk əhlinə isə nifrət edərək onlarla düşmənlik edər. Tövhid və İxlas əhlini sevib onlara dostluq bəsləmək, müşriklərə nifrət edib düşmənlik bəsləmək İbrahim – *əleyhissəlam* – və onunla bərabər olan və onları özümüzə nümunə olaraq götürməyimizi

əmr olunduğumuz (iman) əhlinin dinidir. ***«İbrahim və onunla birlikdə olanlar sizin üçün gözəl örnəkdir. O, zaman onlar öz qövmünə belə demişdilər: Şübhəsiz bizim sizinlə və sizin Allahdan başqa ibadət etdiklərinizlə heç bir əlaqəmiz yoxdur. Biz sizin dininizi inkar edirik. Siz bir olan Allaha iman gətirməyincə bizimlə sizin aranızda həmişə ədavət və nifrət olacaqdır».*** *(əl-Mumtəhinə 4).* Həmçinin Tövhid və İxlas əhlini sevib onlara dostuq bəsləmək, şirk əhlinə nifrət edib onlara düşmənlik bəsləmək Muhəmməd – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in dinidir. ***«Ey iman gətirənlər! Yəhudi və Xaçpərəstləri özünüzə dost tutmayın! Onlar bir-birinin dostudurlar. Sizdən kim onlarla dostluq edərsə, o da onlardandır. Allah zalım tayfanı düz yola yönəltməz».*** *(əl-Maidə 51).* Bu ayə xüsusi olaraq Yəhudi və Xaçpərəstlərlə dostluq etməyin haram olmasına aiddir. Ümumi olaraq kafirlərlə dostluq etmənin (kafirləri dost tutmağın) haram olmasına dair isə: ***«Ey iman gətirənlər! Nə mənim düşmənimi, nə də özünüzün düşmənini dost tutun».*** *(əl-Mumtəhinə 1).* Bundan başqa Allah ən yaxın qohumu olsa da belə kafirlərlə dostluq etməyi möminə haram etmişdir. ***«Ey iman gətirənlər! Əgər atalarınız və qardaşlarınız küfrü imandan üstün tuturlarsa, onları özünüzə dost bilməyin. Sizdən onları dost tutanlar özlərinə zülm etmiş olarlar».*** *(ət-Tövbə 23).* ***«Allaha və Axirət***

gününə inanan heç bir tayfanın Allah və Onun Peyğəmbəri əleyhinə çıxanlarla – öz ataları, oğulları, qardaşları, yaxın qohumları olsalar da belə – dostluq etdiyini görməzsən». *(əl-Mucadələ 22).*

Bir çox insanlar bu önəmli və böyük əsasdan xəbərsizdirlər. Hətta bəzi alim və İslam dəvətçilərinin bir Ərəb radiyosunda Xaçpərəstlər haqqında: «Xristian qardaşımız» dediyinin də şahidi olmuşam. Nə qədər təhlükəli bir söz söylədiklərini bilsəydilər?

Allah İslam əqidəsinə (dininə) düşmən olan kafirləri dost tutmağı haram etməklə birlikdə, möminləri də dost tutmağı və onları sevməyi də fərz etmişdir. ***«Sizin haminiz ancaq Allah, Onun Peyğəmbəri və iman gətirənlərdir. O, kəslər ki,*** *(Allaha)* ***boyun əyərək namaz qılar və zəkat verərlər. Hər kəs Allahı, Onun Peyğəmbərini və iman gətirənləri özünə dost tutsa*** *(hər iki dünyada işləri yaxşı gedər).* ***Şübhəsiz ki, qələbə çalanlar məhz Allahın firqəsidir».*** *(əl-Maidə 55-56).* ***«Muhəmməd – sallallahu aleyhi və səlləm – Allahın Peyğəmbəridir. Onunla birlikdə olanlar*** *(möminlər)* ***kafirlərə qarşı sərt, bir-birinə*** *(öz aralarında)* ***isə mərhəmətlidirlər».*** *(əl-Fəth 29).* ***«Həqiqətən möminlər qardaşdırlar».*** *(əl-Hucurat 10).*

Möminlər qohumluq, vətən və zaman (məkan) baxımından bir-birilərindən uzaq olsalar da belə din və imanda bir-birilərinə qardaşdırlar. ***«Onlardan***

sonra gələnlər belə deyirlər: Ey Rəbbimiz! Bizi və bizdən əvvəl iman gətirmiş (din) ***qardaşlarımızı bağışla. Bizim qəlblərimizdə iman gətirənlərə qarşı kinə, həsədə yer vermə. Ey Rəbbimiz! Sən həqiqətən şəfqətli və mərhəmətlisən».*** *(əl-Həşr 10).*

Buna görə də möminlər Adəm – *əleyhissəlam* – dan başlayaraq son insana qədər vətənləri bir-birindən nə qədər uzaq olursa olsun, aralarındakı zaman fərqi nə qədər uzaq olursa olsun bir-birilərini sevən qardaşdırlar. Onlardan sonra gələnlər isə əvvəlkiləri özlərinə nümunə götürərək onlardan ötrü dua edər və istiğfar diləyərlər.

VƏLA[4] ***VƏL BƏRA***[5] – Dost və Düşmən qavramına gəlincə isə bunların hər ikisinə də aid bir çox xüsusiyyətlər vardır. Bunlar aşağıdakılardır[6]:

---

[4] ***VƏLA*** – Kəliməsi ərəbcədən yaxın olmaq, yanında olmaq, bir işə sahib olmaq və o, işi yerinə yetirmək, hökm etmək, idarə etmək və sevmək mənasına gəlir. Qarşılıq gözləmədən, məhəbbətdən ötrü tərəfini tutduğun kimsəyə Vəli – Vəla deyilir. Dostluq düşmənçiliyin ziddidir. Vəli etməyin əsası sevgidir. Həmçinin birini sevmək, mütləq ona tabe olmaq – ***«Şeytanın hökmü yalnız onu dost tutanlar və onun vəsvəsəsiylə Allaha şərik qoşanlar üzərindədir».*** *(ən-Nəhl 100).* Həmçinin kömək mənasına da gəlir – ***«Allah sizə ancaq sizinlə vuruşan, sizi yurdunuzdan çıxardan və çıxartmağa kömək edən kimsələrlə dostluq etmənizi qadağan edər. Onlarla dostluq edənlər əsl zalimlərdir».*** *(əl-Mumtəhinə 9).* Termin olaraq isə: Möminləri sevmək, onlara kömək etmək, onlara dostluq bəsləmək deməkdir.

[5] ***BƏRA*** **–** Kəliməsi uzaq olmaq, arındırmaq, təmizlənmək, (xəstəlikdən) qurtulmaq, bir kimsəni sevməmək, intiqam almaq, zərər vermək üçün qəlbdə yerləşən duyğu, dostluğun ziddidir. Düşmən bilməyin əsası isə nifrətdir. Termin olaraq isə: Kafirlərə nifrət etmək, onlardan uzaq olmaq, onlarla dostluq etməmək, onlara düşmənçilik bəsləmək deməkdir. O, halda Vəli etmək söz, əməl və niyyət yolu ilə bir şeyə yaxınlaşmaq deməkdir. Düşmənçilik isə bunun ziddidir.

[6] ***DOST VƏ DÜŞMƏN QAVRAMININ MÜHÜMLÜYÜ*** **–** 1 – Əhli Sünnə vəl Cəmaat dotluq və düşmənçilik bəsləməyin şəriətnən vacib olduğuna inanırlar. ***Lə İləhə İlləllah*** **–** şəhadətinin bir parçasıdır. Əqidənin və imanın böyük bir əsasıdır. ***«İnsanların içərisində Allahdan qeyrilərini Allaha şərik qoşub Allahı sevən kimi sevənlər də var. Halbuki iman gətirənlərin Allaha olan məhəbbəti daha qüvvətlidir».*** *(əl-Bəqərə 165).* 2 – İmanın sağlam bir qulpudur. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «İmanın ən sağlam qulpu Allah üçün dostluq, Allah üçün düşmənçilik, Allah üçün sevmək, Allah üçün nifrət etməkdir». əl-Albani «Səhih Silsilə» 998. ***«Möminlər möminləri buraxıb kafirləri dost tutmasınlar».*** *(Ali İmran 28).* 3 – İmanın dadını dadmaq üçün bir səbəbdir. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Üç şey vardır ki, sizdən kimdə olarsa o, imanın şirinliyini dadar. Allah və Rəsulunu hər şeydən çox sevmək, Allah rizası üçün bir-birinizi sevmək, Allahın küfrdən xilas etdiyi və sonra küfrə qayıtmaqdan oda atılmış kimi qorxan (şəxs)». Buxari, Müslim. 4 – İmanın kamil nöqtəyə çatmasına səbəbdir. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Kim Allah üçün sevər, Allah üçün nifrət edər, Allah üçün verir və Allah üçün qadağan edərsə imanı tamamlanmış olar». İmam Əhməd 3/438,440, Əbu Davud 4681, Tirmizi 2521, əl-Albani Səhih Silsilə» 380, «Mişkətul Məsabih» 30,31, «Səhih Cəmius Səğir» 5965. 5 – Hər kim Allahdan və Allahın dinindən başqasını

KAFİRLƏRƏ DOSTLUQ BƏSLƏMƏYİN ZAHİRİ ƏLAMƏTLƏRİ

1 – Geyim, söz və s. kimi (zahiri) şeylərdə kafirlərə bənzəmək

Çünki geyim, söz və s. buna bənzər şeylərdə kafirlərə bənzəmək (onlara oxşamaq), bənzənilən kimsəni sevməyi göstərir. Bu səbəblə də Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurmuşdu: «Kim bir qövmə bənzəmək istəyərsə o, da onlardandır»[7].

Kafirlərə xas olan adət-ənənələrdə və onların ibadətlərindən sayılan şeylərdə onlara bənzəmək, misal olaraq saqqalı qırxıb, bığları uzatmaq[8] və

---

sevib, Allahı və Onun dinini, o dinin mənsublarını sevməyib və Onun dinindən başqa bir yolu yaxşı görərsə o, kimsə Rəbbini inkar etmiş və kafirdir. ***«Sizdən kim onlarla dostluq edərsə o, da onlardandır».*** *(əl-Maidə 51).* ***«De ki: Mən göyləri və yeri yaradan, hamını bəsləyib Özü bəslənməyən Allahdan başqasını özümə Rəbbmi edərəm? De ki: Mənə ilk müsəlman olmaq əmr edildi və müşriklərdən olma!».*** *(əl-Ənam 14).*

[7] Səhih Əbu Davud. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Başqasının sünnəti (adət ən-ənələri) ilə əməl edən bizdən deyildir». Səhihul Cəmi 5439. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Kişi dostunun dinindədir. Buna görə də kiminlə dostluq etdiyinizə baxın». əl-Albani «Səhihul Cəmi» 3539.

[8] Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Saqqalınızı uzadın və bığlarınızı qısaldın. Yəhudi və Nəsranilərə (Başqa rəvayətdə: Şirk əhlinə) oxşamayın». Neysəmi «Məcmuəz Zəvaid» 5/166, Əhməd «Musnəd» 2/356, Buxari 5892, Müslim 259.

ehtiyac olmadığı halda onların dilləri ilə danışmaq, onların izlədikləri yol və əxlaq olan şeylərdə onlara bənzəmək (onların əxlaqı ilə əxlaqlanmaya çalışmaq), geyimdə, yeməkdə, içməkdə və s. şeylərdə onlara bənzəmək haramdır.

2 – Kafirlərin diyarında yaşamaq və dinini qorumaq üçün onların diyarından müsəlman diyarlarına hicrət[9] (köç) eməkdən imtina etmək

Hicrət (köç) sözünün İslam dinində mənası: Əgər bir müsəlmana öz dinini qoruması (yaşaması) çətin olarsa ona hicrət etmək fərzdir. Əgər bu halda müsəlman kafirlərin diyarında yaşamağa davam edərsə bu da onlara dostluq bəsləməyə dəlalət edər. Bu səbəblə də Allah hicrətə gücü çatdığı halda kafirlərin arasında yaşamağı müsəlmana haram etmişdir. ***«Mələklər öz nəfslərinə zülm edənlərin*** *(Məkkədə kafirlər içərisində qalıb hicrət etməyənlərin)* ***canlarını alarkən deyəcəklər: Siz*** *(hicrət zamanı)* ***nə vəziyyətdə idiniz? Onlar söyləyəcəklər: Biz yer üzündə zəif*** (aciz) ***kəslər idik!*** *(Mələklər də onlara):* ***Allahın torpağı geniş deyilmidi ki, siz də hicrət edəydiniz? – deyəcəklər. Onların sığınacaqları yer Cəhənnəmdir. O, necə də pis***

---

[9] ***HİCRƏT*** – Tərk etmək deməkdir. Küfr ölkəsindən İslam diyarına köçmək. Həmçinin Allahın qadağalarını tərk etməkdə hicrət adlanır.

yerdir. Yalnız hicrət etməyə yol və çarə tapmağa qadir olmayan aciz kişi, qadın və uşaqlar müstəsnadır». *(ən-Nisa 97-98).* Allah hicrət etməyə gücü çatmayan kimsələrdən (müsəlmanlardan) başqasını kafirlərin diyarında qalmasına görə bağışlamaz (üzürlü görülməz). Eyni şəkildə insanları Allahın dininə dəvət edən və İslam dinini yaymaq kimi dini bir mənfəət güdən (savab ummaq) məqsədilə kafirlərin diyarında yaşayan kimsə də bağışlanmışdır (üzürlü görülmüşdür).

3 – Dincəlmək, əylənmək və zövq almaq məqsədilə kafirlərin diyarına səfərlər (səyahət) etmək[10]

---

[10] Şeyx Useymin – *rahmətullahi aleyhi* - deyir ki: Kafir diyarına səfər etmək yalnız bu üç şərtə əsasən olar: 1. İnsanın şübhələri dəf edə biləcək bir elmə sahib olması. 2. İnsanı istək və şəhvətlərdən qoruyacaq təqvasının olması. 3. Belə bir şeyə ehtiyacı olması.
Kafirlərin diyarlarına dincəlmək üçün səfərə getməyə gəlincə isə, belə bir şey ehtiyac deyildir. Allaha həmd olsun ki, bu anda İslam ölkələrində bəzi yerlərində səyahət edə bilmək üçün yerlər vardır. İnsan belə yerlərə gedib tətilini orada keçirə bilər.
Küfr diyarında yaşamağa gəlincə isə: Bunun müsəlmanın dini, əxlaqı, yaşayışı üçün böyük bir təhlükə təşkil etdiyində şübhə yoxdur. Biz də, başqalarıda kafir diyarlarında qaldığı üçün azan kimsələri çox görmüşük. Bunlar fasiq kimsələr olaraq geri döndülər, hətta bəziləri dinlərindən dönmüş – *Belə bir şeydən Allaha sığınırıq* -, digər dinləri də, öz dinlərini də inkar etmiş mürtəd olaraq geri dönmüşlər. Hətta bəziləri müsəlmanları və dini də ələ salmaq məqamına qədər çatmışlar. Buna görə də küfr diyarında qala bilmək üçün iki şərt: 1. Orada qalacaq kimsənin

Kafirlərin diyarlarına səfərlər etmək haramdır, əgər bu kimi zəruriyyətlər yoxdursa: Müalicə olunmaq, ticarət etmək və ya qeyri yerdə öyrənilməsi mümkün olmayan lakin müsəlmanlar üçün faydalı olan elməri öyrənmək məqsədilə onların (kafirlərin) diyarlarına səfərlər etmək olar[11]. Bu diyarlara səfərlər yalnız

---

elmi, imanı, dini üzərində sabit olması, sapmaqdan və əyri yollara getməkdən çəkinmək üçün özünü rahatlatacaq şəkildə güclü bir əzimə sahib olmasıdır. Ayrıca qəlbində kafirlərə düşmənçliyi və nifrəti bəsləməsi, onları dost etməkdən və sevməkdən uzaq durması lazımdır. Çünki onları dost etmək və onları sevmək imana ziddir. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Bir qövmü sevən onlardandır». 2. Əngəl olan hər hansı bir səbəblərin olmaması İslamın namaz qılmaq, cəmaat namazları, cümə namazları, həcc, zəkat, oruc və s. ibadətləri yerinə yetirməlidir. Əgər bunları yerinə yetirməkdə imkan yoxdursa belə bir vəziyyətdə orada qalmaq caiz deyildir.

[11] Öyrənmək məqsədilə kafirlər diyarında qalmaq ehtiyacdan ötrüdür. Ancaq bu daha təhlükəlidir. Çünki qalanın din və əxlaqını daha çox yaralayır. Tələbə olaraq özünü aşağı, müsəllimlərini isə yuxarı hissə edər. Bunun nəticəsində də onlara təzim edər, onların görüşlərini, düşüncə və yaşayış tərzlərini təqlid edər. Allahın qoruduğu çox az kimsələr müstəsnadır. Digər tərəfdən müsəlliminə ehtiyac duyar bu da ona sevgi bəsləməyi və onun azğınlığında ona müdaxilə etməməsinə səbəb olur. Tələbə oxuduğu yerdə tələbə yoldaşları ilə dostluq edər. Aralarında səmimi olanlar da olur. Onları sevər, onları dost tutar. Onlardan bir şeylər də qazanır. Bu kimi şeylərin təhlükəsindən qorunmaq üçün elm və təqvanın olması lazımdır. Artıq bu kimi şeylər çox görünmüşdür. Bir çox tələbələr kafir diyarlarına müsəlman

ehtiyac halında edilir. Kafirlərin diyarında ehtiyac ödəniləcək qədər qalmaq icazəlidir. Lakin bu ehtiyac ödənildikdən sonra müsəlmanın öz diyarına qayıtması vacibdir. İcazəli səfərlərdən biri də müsəlman bir kimsənin öz dini ilə kafirləri tanış etməsi, dinilə iftixar duyması, lakin bununla yanaşı şər və fitnə olan yerlərdən uzaq olması və düşmənlərin hiyləsinə qarşı diqqətli olması lazımdır. Eyni zamanda Allahın yoluna dəvət etmək və İslam dinini yaymaq məqsədilə

---

gedərək kafir kimi dönmüşlər. Bu da onların yaşadıqları toplumlar üçün də çox zərərlidir. Həmçinin tələbə haqq ilə batili bir-birindən ayırd edə biləcək bir biliyə sahib olmasıdır. Ta ki, onların batilinə aldanaraq onu haqq zənn etməsin və ya haqq ilə batil onun üçün qarışıq bir hala gəlməsin. Əksi təqdirdə özünü itirərək batilə meyl edər. Həmçinin tələbənin küfrə və fasiqliyə qarşı özünü qoruyub himayə edə biləcək bir dindar olması lazımdır. Dindarlığı zəif olan bir kimsə Allahın dilədikləri müstəsna özünü qoruya bilməz. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – etdiyi dualarının birində buyurur: «Allahım! Mənə haqqı haqq olaraq göstər və məni ona tabe olmağı nəsib et. Batili də batil olaraq göstər və ondan uzaq durmağı mənə nəsib et. Sən mənə haqqı başa düşülməz bir hala gətirmə. O, zaman azaram». Həmçinin öyrəndiyin bu elmə İslam diyarlarında ehtiyacın olması, müsəlman məktəb və Universitetlərində bu kimi elmlərin keçrilməməsi səbəb olmalıdır. Lakin müsəlmanların ehtiyacı olmayan və müsəlman məktəb və Universitetlərində bu kimi elmərin olması halında kafir diyarında qalmaq caiz deyildir. Çünki bu qalmaq həm din, həm iman üçün təhlükəli və çox sayda malın boş yerə sərf edilməsidir. «Üç əsas» Şeyx Useymin.

kafirlərin diyarına getmək bəzən caiz (icazə verilən), bəzən də fərz olur.

4 –Müsəlmanlara qarşı kafirlərə yardım etmək, onları dəstəkləmək, onları tərif etmək və qorumaq

Bu davranış insanı dindən çıxardan və dindən dönməsinə səbəb olan şeylərdəndir ki, bundan da Allaha sığınırıq.

5 – Kafirlərdən kömək istəmək, onlara etibar etmək (arxalanmaq), müsəlmanların sirlərini öyrənəcək vəzifələrə onları təyin etmək, onları sirdaş və məsləhətçi seçmək

«Ey iman gətirənlər! Özünüzdən başqasını özünüzə sirdaş *(dost)* ***tutmayın. Onlar sizin barənizdə fitnə-fəsad törətməkdən əl çəkməzlər, sizin zərərə və əziyyətə düşməyinizi istərlər. Həqiqətən onların sizə qarşı olan ədavəti ağızlarından çıxan sözlərdən aşkar olur. Amma ürəklərində gizlətdikləri*** *(düşmənçilik)* ***isə daha böyükdür. Əgər düşünüb dərk edirsinizsə ayələri artıq sizə izah etdik. Bəli siz o, kimsələrsiniz ki, onları sevirsiniz, onlar isə sizləri sevməzlər. Siz Kitabın hamısına inanırsınız. Onlar sizinlə görüşdükləri zaman: Biz də inandıq – deyir, xəlvətdə olduqda isə sizə qarşı qəzəblərindən barmaqlarını gəmirirlər.*** *(Ya Məhəmməd!)* ***De ki: Acığınızdan ölün! Əlbəttə Allah ürəklərdə olanları biləndir».*** *(Ali İmran 118-119)*. Bu ayələr kafirlərin müsəlmanlara qarşı qəlblərində gizlətdikləri kin-

küdurəti, nifrəti, müsəlmanların əleyhinə hər cür hiylə və tələ qurmalarını, istənilən yolla onlara əziyyət və zərər verə bilmək niyyətində olduqlarını göstərir. Bununla onlar (kafirlər) müsəlmanların onlara olan inamından istifadə edərək onlara zərər vermək, onlara qələbə çalmaq və bu yolla məqsədlərinə çatmaq üçün planlar qurduqlarını ortaya çıxarmışdır. İmam Əhməd – *rahmətullahi aleyhi* – Əbu Musa əl-Əşari – *radıyallahu anhu* – dan rəvayət etdiyinə görə o, demişdir: «Bir gün Ömər – *radıyallahu anhu* – ya dedim: Mənim bir Xristian katibim var. Mənə: Vay sənin halına. Kimi sən yanında saxlayırsan. Məgər sən Allahın bu ayəsini eşitməmisən: ***«Ey iman gətirənlər! Yəhudi və Xaçpərəstləri özünüzə dost tutmayın! Onlar bir-birinin dostudurlar…».*** *(əl-Maidə 51).* Hənif[12] olan birisini tapsaydın nə olardı? dedi. Mən: Ey möminlərin əmiri! O, mənə yalnız yazmaq üçün lazımdır. Yazması mənə, dini isə özünə aiddir. Ömər: Allah onlara nifrət etmişkən mən onlara ikram etmərəm, Allah onları zəlil etmişkən mən onları necə

---

[12] Əbu Hənifə – *rahmətullahi aleyhi* – deyir ki: «Hənif – haqq üzərində düz yeriyən və ona uyan kimsə deməkdir. Bütün dinlərdən üz çevirərək haqqa yönələn kimsədir». «Lisanul Ərəb» 9/157, «İbn Kəsir təfsiri» 1/186,187, «Muhtarus Sihah» s. 159. Digər bir tərif isə: «Şirkdən uzaq olan, Allaha ixlas üzərində bina edilmiş dinin adıdır» Şeyx Useymin «Üç əsas».

ucaldım, Allah onları özündən uzaqlaşdırmışkən mən onları necə (özümə) yaxınlaşdırım!».

İmam Əhməd və İmam Müslimin ravayət etdikləri hədisdə Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – Bədr döyüşünə çıxdığı zaman müşriklərdən biri onları təqib edərək Harra adlanan yerdə onlara çatdı və: «Səni təqib etmək və səninlə müvəffəqiyyət qazan-maq istəyirəm (döyüşdə əldə edəcəyin qənimətdən mən də almaq istədim)» dedi. Peyğəmbər: «Allaha və Onun Rəsuluna iman edirsənmi?» deyə buyurdu. O: «Xeyr» deyə cavab verdi. Peyğəmbər: «Onda geri dön! Çünki mən müşrik birisindən əsla kömək istəmərəm» deyə buyurdu.

Yuxarıda qeyd olunan ayə və hədislərdən göründüyü kimi müsəlmanların hallarını öyrənib onların sirlərini əldə etmək və hiylə işlədərək müsəlmanlara zərər verməyə imkan verən işləri kafirlərə əta etmək və bu vəzifələrə təyin etmək haramdır. Günümüzdə bir çox müsəlman diyar-larında o, cümlədən Hərameyin diyarına (Məkkə və Mədinəyə) kafirlər cəlb edilərək evlərdə işçi, sürücü, xidmətçi, dayə olaraq müsəlman ailələrilə iç-içə yaşamalarına və müsəlmanlarla qaynayıb-qarışmaları-na səbəb olmuşdur.

6 – Kafirlərin dini mərasimləriylə, (Yeni il) bayramlarını göstərən Miladi təqvimi kimi tarixləri istifadə etmək

Miladi təqvimi İsa – *əleyhissəlam* – ın doğum gününü xatırladan bir təqvimdir. Bunu Xristianlar özləri uydurmuşlar. İsa – *əleyhissəlam* – ın dinində belə bir şey yoxdur. Miladi tarixini (say hesabı olaraq) istifadə etmək onların simvol və bayramlarında iştirak etmək deməkdir.

Səhabələr – *Allah onlardan razı olsun* – bundan çəkinmək üçün bir tarix qoyulmasını istədikdə ikinci xəlifə Ömər – *radıyallahu anhu* – nun zamanında kafirlərin tarixini istifadə etməkdən çəkinmiş və Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in Məkkədən Mədinəyə hicrət etdiyi vaxtı tarix olaraq qoymuşlar. Bu və buna bənzər şeylərdə kafirlərə müxalif olmaq (hər bir müsəlmana) vacibdir.

7 - Kafirlərin bayramlarında iştirak etmək, bu bayramların keçrilməsində iştirak etmək, bu bayramların qurulmasında yardımçı olmaq və onları bu münasibətlə təbrik etmək

«O, kəslər ki, yalan yerə şahidlik etməzlər…». *(əl-Furqan 72).* Təfsirçilər bu ayəni: «Rəhmanın qulları o, kəslərdir ki, onlar kafirlərin bayramlarında iştirak etməzlər» deyə təfsir etmişlər[13].

---

[13] Onların məclislərini tərk etmək: ***«Zülm edənlərə*** *(rəğbət bəsləməklə, kömək göstərməklə)* ***meyl etməyin, yoxsa sizə atəş toxunar. Sizin Allahdan başqa dostunuz, himayədarınız yoxdur. Sonra sizə kömək olunmaz».*** *(Hud 113).*

8 – Kafirləri inkişaf və mədəniyyətlərinə, əxlaqlarına görə tərif etmək, batil inanc və dinlərinə baxmayaraq əxlaq və məharətlərini bəyənmək

«Kafirlərin bəzi zümrələrini sınamaq üçün onlara dünya həyatının zinnəti olaraq verdiyimiz mal-dövlətə rəğbət gözü ilə baxma! *(gözünü dikmə)****».*** *(Ta ha 131).* Bu o, demək deyildir ki, müsəlmanlar onları gücləndirəcək vasitələrdən, iqtisadi inkişafdan, təsərüfatdan və hərbin sirlərini öyrənməkdən çəkinməlidirlər. Əksinə bu dinimizin əmr etdiyi bir şeydir. ***«…Kafirlərə qarşı bacardığınız qədər qüvvə və*** *(cihad üçün bəslənilən)* ***döyüş atları tədarük edin…».*** *(əl-Ənfal 60).* Bütün bu faydalı və kainatda gizli olan şeylərin hər birisi həqiqətdə müsəlmanlar üçün yaradılmışdır. ***«****(Ya Peyğəmbərim!)* ***De ki: Allahın öz bəndələri üçün yaratdığı zinəti və təmiz*** *(halal)* ***ruziləri kim haram buyurmuşdur? De ki: Bunlar dünyada iman gətirənlər üçündür, Qiyamət günündə isə yalnız möminlərə məxsusdur. Biz ayələrimizi anlayıb-bilən bir tayfaya belə ətraflı izah edirik».*** *(əl-Əraf 32).* ***«Göylərdə və yerdə nə varsa hamısını öz tərəfindən sizin ixtiyarınıza qoyan da Odur. Həqiqətən bunda düşünən bir qövm üçün ibrətlər vardır».*** *(əl-Casiyə 13).* ***«Yer üzündə nə varsa hamısını sizin üçün yaradan…Odur*** *(Allahdır)****».*** *(əl-Bəqərə 29).* Bu potensial imkanları dəyərlən-

dirməkdən ötrü müsəlmanlar hər kəsdən əvvəl hərəkət etməli və bunlara sahib olmaları üçün kafirlərdən nə isə ummamalıdırlar. Müsəlmanların fabrik və müasir texnikaya sahib olmaları lazımdır.

9 – (Oğlan və qız) uşaqlarına kafir adlarını vermək

Belə ki, bəzi müsəlman ailələri ana-atalarını, baba və nənələrinin, daha doğrusu müsəlman aləmində qəbul edilmiş adlardan imtina edərək öz övladlarına yad adlar qoyurlar. Belə ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – bu haqda buyurmuşdu: «Allahın ən çox sevdiyi adlar Abdullah (Allahın qulu) və AbdurRahmandır (Rahmənin qulu)»[14]. Adları dəyişdirmək yeni bir nəslin qərib adlar daşımalarına səbəb ola bilir. Bu isə indiki nəsillərlə əvvəlki nəsillər arasında bir ayrılığa və özlərinə aid adları istifadə edən ailələr arasındakı bir-birilərini tanıma imkanını aradan qaldırmağa səbəb ola bilir.

10 – Kafirlər üçün Allahdan bağışlanma diləmək və onlara rəhmət oxumaq

[14] Əbu Vəhb – *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Özünüzə Peyğəmbərlərin adlarını qoyun. Allahın ən çox sevdiyi adlar Abdullah və AbdurRahmandır. Adların ən doğrusu Həris (qoruyan, gözətçi) və Həmməmdir (Ləyaqətli, möhtərəm). Ən pisi isə Hərb (Müharibə) və Murradır (Acı)». «Ədəbul Mufrad» 814.

Allah kafirlər üçün bağışlanma diləməyi və onlar üçün rəhmət oxumağı möminlərə haram etmişdir. ***«Müşriklərin Cəhənnəmlik olduqları*** *(müsəlmanlara)* ***bəlli olduqdan sonra, onlarla qohum olsalar belə Peyğəmbərə və iman gətirənlərə onlar üçün bağışlanma diləmək yaraşmaz».*** *(ət-Tövbə 113).* Çünki bu davranış onları sevməyi və tabe olduqları dinin doğru olduğunu göstərir[15].

11 – Dövlət vəzifələrində, döyüşdə və ya buna bənzər yerlərdə kafirlərdən kömək istəməyin hökmü

1) Dövlər vəzifələrində kafirlərdən kömək istəməyin hökmü barəsində Allah buyurur: ***«Ey iman gətirənlər! Özünüzdən başqasını özünüzə sirdaş*** *(dost)* ***tutmayın. Onlar sizin barənizdə fitnə-fəsad törətməkdən əl çəkməzlər, sizin zərərə və əziyyətə düşməyinizi istərlər. Həqiqətən onların sizə qarşı olan ədavəti ağızlarından çıxan sözlərdən aşkar olur. Amma ürəklərində gizlətdikləri*** *(düşmənçilik)* ***isə daha böyükdür…».*** *(Ali İmran 118).* İmam Bəğavi – *rahmətullahi aleyhi* – ayədə keçən: «Sizin dinizdən

---

[15] Əbu Hureyrə – *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Anam üçün istiğfar diləmək üçün Rəbbimdən izn istədim mənə inz vermədi. Qəbrini ziyarət etmək üçün Rəbbimdən izn istədim mənə izn verdi. Siz də qəbirləri ziyarət edin. Çünki qəbir ziyarəti ölmü xatırladır». Müslim 976.

olmayanları dost və yaxın sirdaş etməyin. Çünki kişinin dostu ona ən yaxın olanıdır» şəkilində təfsir etmişdir. Sonra isə Allah kafirləri dost tutmağın haram edilməsini açıqlayaraq: ***«Onlar sizin barənizdə fitnə-fəsad törətməkdən əl çəkməzlər, sizin zərərə və əziyyətə düşməyinizi istərlər».***

İbn Teymiyyə – *rahmətullahi aleyhi* – deyir ki: «Zimmə əhli olan Yəhudi, Xristian və münafiqlər müsəlmanların hal və sirləriylə bağlı şeylərdə öz dinlərində olan insanları xəbərdar etdiklərini təcrübə sahibi olan hər kəs bilir. Məşhur beytlərdən olan bu beyt buna ən gözəl dəlildir: «Hər düşmənlik (düşmənlikdən sonra) – sevgi və məhəbbətə dönə bilər. Yalnız sənə dində düşmən olanın düşmənliyi sevgi və məhəbbətə dönə bilməz». Buna görə də onlar dövlət işlərində müsəlmanlara vəzifələr verməyi qadağan etmişlər.

Buna görə də müsəlmanların müsəlmanları öz işlərində işlətməklə kifayətlənmələri özləri üçün dini və dünyavi tərəfdən faydalıdır. Az da olsa halal yolla qazanılan qazancı Allah bərəkətləndirir. Lakin haram yolla qazanılan qazanc çox da olsa bərəkəti olmaz[16]. İbn Teymiyyə – *rahmətullahi aleyhi* – yuxarıda keçən ayədən bir çox hökmlər çıxarmışdır: 1. ***«Ey iman gətirənlər! Özünüzdən başqasını özünüzə sirdaş***

[16] Məcmuu Fətava 28/646.

(dost) ***tutmayın. Onlar sizin barənizdə fitnə-fəsad törətməkdən əl çəkməzlər, sizin zərərə və əziyyətə düşməyinizi istərlər».*** Kafirləri müsəlmanların üzərində güc və əmr sahibi edəcək vəzifələrə nazir və nəsihətçi təyin etməklə müsəlmanların sirlərini öyrənə biləcək mühüm yerlərə kafirləri gətirmək və ya İslam dövlətində onlara vəzifələr vermək əsla caiz deyildir.
2. Müsəlmanlardan bu vəzifəni yerinə yetirə biləcək hər hansı bir kimsənin olmaması şərtilə, yol göstərmək, bina inşa etmək, yollar çəkmək kimi İslam dövləti üçün təhlükəli olmayan bəzi aşağı işlərdə maaş qarşılığında kafirləri işlətmək caizdir. Çünki Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – və Əbu Bəkr – *radıyallahu anhu* – Mədinəyə hicrət edərkən onlara yol göstərməsi üçün müşrik olduğu halda Abdullah b. Uraykit əl-Leysini pul qarşılığında tutmuşdular[17].

2) Döyüşdə kafirlərdən kömək istəmək barəsində hökmə gəlincə bu haqda alimlər arasında görüş ayrılığı vardır. Doğru olan odur ki, cihadda kömək itənilən kimsə əmin bir kimsədirsə, ehtiyac və zərurət halında bu caizdir. Bu məsələ ilə bağlı İbn Qeyyim – *rahmətullahi aleyhi* – Hudeybiyyə sülhündə olan faydalar haqqında deyir: Bu sülh müqaviləsinin

---

[17] Bax: Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in həyatı ilə bağlı kitablara.

faydalarından biri də ehtiyac halında cihadda əmin olunan müşrik bir kimsədən kömək istəməyin caiz olmasıdır. Bunun hikmətinə gəldikdə isə bu kimsə düşmənə qarışaraq onların xəbərlərini almağa daha yaxın olduğundan bu hal müsəlmanların xeyirinədir. Zərurət halında kafirlərdən kömək istəmək də caizdir. Zuhri – *rahmətullahi aleyhi* - Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in hicrətin 7-ci ilində Xeybər döyüşündə bəzi Yəhudilərdən kömək istədiyini rəvayət etmişdir. Yenə Əbu Cəhlin oğlu Safvan müşrik olduğu halda Hüneyn döyüşündə iştirak etmişdi. Zərurət halı döyüşdə kafirlərin sayının çox olması və onlardan qorxu hissi olmasıdır. Lakin ehtiyac olmadığı zaman kafirlərdən kömək istəmək caiz deyildir. Çünki kafirin hiyləsindən əmin olmaq olmaz. Onun içində gizlətdiyi niyyəti şərdir[18].

---

[18] ***HƏMÇİNİN*** - Kafirlərin durumlarını incələmək, batil əqidələrini, batil ibadətlərini, əxlaqlarını öyrənmək məqsədilə və insanları onlara aldanmaqdan çəkindirmək, onları bəyənənlərə iç üzlərini açmaq bir cihaddır. Çünki bunun sonunda küfrdən və kafirlərdən çəkindirmək ortaya çıxar ki, bu da İslama dəvətdir. Bütün bunları etdikdə yenə də bir şərti yerinə yetirmək lazımdır ki, o da: İslama, Peyğəmbərinə, müsəlmanların əmirlərinə bunun qarşılığında təhqir, alçaltmaq kimi fitnələr baş verməsin Əgər belə bir hal baş verərsə onda bu işdən uzaq durmaq lazımdır. ***«Allahdan başqalarının tanrılarını söyməyin. Yoxsa onlar da*** *(Allaha qarşı hörmət və ehtiram)* ***bilmədikləri üzündən Allahı düşməncəsinə söyərlər. Sonra onlar Allahın hüzuruna***

MÖMİNLƏRƏ DOSTLUQ BƏSLƏMƏYİN ZAHİRİ ƏLAMƏTLƏRİ

1 – Kafirlərin diyarlarını tərk edib, müsəlmanların diyarlarına hicrət etmək

Hicrət – dinini saxlamaq (qorumaq) üçün kafirlərin diyarından müsəlmanların diyarına köç etmək deməkdir. Bu məqsədə və qaydaya əsaslanaraq hicrət etmək fərzdir və bu hökm günəşin batdığı yerdən doğacağı Qiyamət gününə qədər davam etməkdədir.

---

qayıdacaqlar. Allah isə onlara etdikləri əməllər barəsində xəbər verəcəkdir». *(əl-Ənam 108).* ***HƏMÇİNİN*** **-** müsəlmanlara cəsusluq məqsədilə küfr diyarında qalmaq da buna bənzər. Çünki belə bir kimsə kafirlərin müsəlmanlar üçün hazırladıqlar hiylələri öyrənib müsəlmanları bu təhlükələrdən qorumuş olar. Buna qarşı tədbir görmələrinə səbəb olmuş olar. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – Xəndək döyüşündə müşriklərin halını öyrənmək üçün Xuzeyfə b. Yəmən – *radıyallahu anhu* – nu müşriklərin yanına göndərmişdir. Sələmə b. Əkva – *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Mədinəyə qayıtmaq üçün yola çıxdıq. Yolda müşrik olan Lahyan qəbiləsinə yaxın bir yerdə dayanmalı olduq. Bizimlə onların arasında bir dağ var idi. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – bu gecə o, dağa çıxıb müşriklər haqqında həm (düşmənin halı, sayı, həm də müsəlmanları düşmənlərin hücumundan xəbərdar etmək üçün) xəbər gətirən şəxs üçün Allahdan bağışlanma dilədi. Əbu Sələmə deyir ki: «Mən o, gecə iki və ya üç dəfə o, dağa çıxdım». Buxari «Xeybər döyüşü babı», Müslim 2406. ***HƏMÇİNİN*** **–** Müsəlman dövlətinin ehtiyacı və kafir bir dövlət ilə əlaqələri düzəltmək üçün qalmaq. Səfirliklər buna aiddir. Bax: «Üç əsas» Şeyx Useymin.

Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – müşriklərin arasında yaşayan hər bir müsəlmandan uzaq olduğunu bildirmişdir[19]. Buna görə də müsəlmanın kafirlərin diyarında yaşaması haramdır. Yalnız hicrət etməyə gücü çatmayan və ya insanları Allahın yoluna dəvət etmək və İslamı yaymaq kimi dini bir mənfəət üçün orada yaşayan bundan müstəsnadır. ***«Mələklər öz nəfslərinə zülm edənlərin*** *(Məkkədə kafirlər içərisində qalıb hicrət etməyənlərin)* ***canlarını alarkən deyəcəklər: Siz*** *(hicrət zamanı)* ***nə vəziyyətdə idiniz? Onlar söyləyəcəklər: Biz yer üzündə zəif*** *(aciz)* ***kəslər idik!*** *(Mələklər də onlara):* ***Allahın torpağı geniş deyilmidi ki, siz də hicrət edəydiniz? –***

[19] Cərir b. Abdullah – *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Mən müşriklərin arasında yaşayan nə qədər müsəlman varsa ondan uzağam». Ey Allahın Rəsulu» nə üçün? deyə soruşdum. O: «Onların atəşləri bir-birini görməz» deyə buyurdu. Əbu Davud, Tirmizi, əl-Albani «Səhihul Cəmi» 146. Yəni onların evlərini yanyana qurmaları baş tutan bir şey deyildir. Onlarla iç-içə yaşamaq, övladlarınını onlarla oxuyub, böyüyüb boya-başa çatması, onların əxlaqını, ibadət və ədəblərini təqlid edəcək hala gəlməsidir. Hər küfrün şəriət elan edilməsi, hökümlərin Allah və Rəsulunun haqqından başqasına verildiyi kafirlərin diyarında mömin bir kimsə könül xoşluğu ilə necə qala bilər? O, bunları gözləri ilə görüb, qulaqları ilə eşidirkən belə bir şeyə necə razı ola bilər? Hansı ki, onun dini, imanı, övadları üçün böyük bir təhlükə vardır. Şeyx Useymin «Üç əsas».

deyəcəklər. Onların sığınacaqları yer Cəhənnəmdir. O, necə də pis yerdir. Yalnız hicrət etməyə yol və çarə tapmağa qadir olmayan aciz kişi, qadın və uşaqlar müstəsnadır». *(ən-Nisa 97-98).*

2 – Müsəlmanlara dini və dünyavi məsələrdə ehtiyac duyduqları şeylərdə onlara can, mal və sözlə dəstək olmaq və onlara kömək etmək

«Mömin kişilərlə mömin qadınlar bir-birinə dost, həyandırlar». *(ət-Tövbə 71).* ***«Əgər onlar din yolunda*** *(kafirlərə qarşı)* ***sizdən kömək istəsələr aranızda saziş olan bir tayfa əleyhinə yardım istis-na olmaqla, onlara kömək göstərmək sizə vacibdir. Allah nə etdiklərinizi görəndir».*** *(əl-Ənfal 72).*

3 – Müsəlmanların kədər və acılarına üzülmək, sevinc və fərəhlərinə sevinmək

Numan b. Bəşir – *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Sən görürsən necə müsəlmanlar bir-birilərinə olan mərhəmətlərinə, məhəbbətlərinə və şəfqətlərinə görə bir vücuda (bədənə) bənzəyirlər. O, vücuddan bir üzv xəstələnərsə bütün vücudda bu xəstəlikdən yuxusuz və hərarətdə olar»[20]. Əbu Musa – *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Möminin digər bir möminə olan bağlılığı dayaqları bir-birinə

[20] Buxari 6011, Müslim 2586.

keçrilmiş bir bina kimidir. Sonra Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – əllərinin barmaqlarını bir-birinə keçirdi»[21].

4 – Müsəlmanlara nəsihət etmək, onların yaxşılığını istəmək və onları aldatmamaq

Ənəs b. Məlik – *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Sizdən hər biriniz özünə arzu etdiyini (sevdiyini), qardaşı üçün arzu etmədikcə (kamil) iman etmiş olmaz»[22]. Əbu Hureyrə – *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Müsəlman müsəlmanın qardaşıdır. Ona zülm etməz, onu rəzil (köməksiz) buraxmaz, onu alçaltmaz. İnsanın şər olaraq müsəlman qardaşına xor baxması ona kifayət edər. Hər bir müsəlmanın qanı, malı və namusu digər bir müsəlmana haramdır»[23]. Əbu Hureyrə – *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Bir-birinizə həsəd aparmayın, hərracda almayacağınız malın qiymətini qaldırmayın, bir-birinizə nifrət etməyin, bir-birinizin ticarətinə müdaxilə etməyin. Allahın qardaş qulları olun»[24].

---

[21] Buxari 6026, Müslim 2585.
[22] Buxari 13, Müslim 45.
[23] Müslim 2564.
[24] Müslim 2564.

5 – Müsəlmanlara hörmət etmək, onlara ehtiram göstərmək və onları söyməkdən və alçaltmaqdan çəkinmək

«Ey iman gətirənlər! Bir qövm digərini lağa qoymasın. Ola bilsin ki, lağa qoyulanlar lağa qoyanlardan *(Allah yanında)* ***daha yaxşı olsunlar. Qadınlar da bir-birilərini rişxənd eləməsinlər. Bəlkə rişxənd olunanlar rişxənd edənlərdən daha yaxşıdırlar. Bir-birinizə tənə etməyin, eyb tutmayın və bir-birinizi pis ləqəblərlə çağırmayın. İman gətirdikdən sonra fasiq adını qazanmaq necə də pisdir. Məhz tövbə etməyənlər zalimlərdir! Ey iman gətirənlər! Çox zənnə-gümana qapılmaqdan çəkinin. Şübhəsiz ki, zənnin bəzisi günahdır.*** *(Bir-birinizin eybini, sirrini)* ***arayıb axtarmayın, bir-birinizin qeybətini qırmayın. Sizdən biriniz ölmüş qardaşının ətini yeməyə razı olarmı? Bu sizdə ikrah hissi oyadar. Allahdan qorxun. Həqiqətən Allah tövbələri qəbul edəndir, rəhmlidir».*** *(əl-Hucurat 11-12).*

6 – Çətinlikdə də, asantlıqda da, bolluqda və qıtlıqda da müsəlmanlarla birlikdə olmaq

Möminlərlə bolluq və asantlıq zamanında bərabər olub, çətinlik və qıtlıq zamanında onları tərk edərək gedən münafiqlərdən fərqli olaraq müsəlman çətinlikdə də, asantlıqda da, bolluqda və qıtlıqda da müsəlmanlarla birlikdə olmalıdır. «(Ey müsəlmanlar!) ***Sizə göz qoyan*** *(münafiqlər)* ***Allah tərəfindən sizə bir***

qələbə üz verdikdə: Məgər biz də sizinlə deyildikmi? Deyər, kafirlərə *(zəfər)* ***nəsib olduqda isə: Məgər*** *(möminlərlə birlikdə sizə qarşı vuruşsaydıq)* ***biz sizə qalib gələ bilməzdikmi? Məgər biz möminlərə*** *(onların sizə qarşı təcavüzünə cürbəcür vasitələrlə)* ***mane olmadıqmı? Söyləyərlər. Qiyamət günü Allah Özü sizin aranızda hökm verəcəkdir. Allah heç vaxt kafirlərə möminlərin əleyhinə olan bir yol göstərməz».*** *(ən-Nisa 141).*

7 – Müsəlmanları ziyarət etmək, onlarlı görməkdən və onlarla görüşməkdən xoş olmaq

Qütsi hədislərin birində Allah – *sunhənəhu və təalə* – buyurur: «Mənim rizam üçün bir-birilərini ziyarət edənlərə məhəbbətim (onları sevməyim) vacib olmuşdur»[25]. Əbu Hureyrə – *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Bir kişi (başqa) bir kənddə olan qardaşını ziyarət edir. Allah onun keçəcəyi yolunun üstünə bir mələyi gözətçi göndərir. Mələk: «Hara getmək istəyirsən?». O: «Bu kənddə olan qardaşımı ziyarət etmək istəyirəm». Məlk: «Onun sənə verəcəyi bir mənfəət varmı?». O: «Xeyr, mən onu (mənfəətə görə deyil) Allah xatirinə sevirəm». Mələk: «Mən

[25] İmam Əhməd, Həkim.

Allahın sənə göndərdiyi elçisiyəm. Sən onu sevdiyin kimi Allah da səni sevdi»[26].

8 – Müsəlmanların haqlarını qorumaq

Müsəlman, müsəlmanın ticarətini vurmaz (müdaxilə etməz), qiymət (danışıldıqdan) təyin olunduqdan sonra öz qiymətini təklif etməz, nigahlandığı qadını ilə nigahlanmaz, Allahın qardaşına halal etdiyi bir şeyi əldə etdikdən sonra onu əldə etməyə çalışmaz. İbn Ömər – *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Bir-birinizin ticarətini vurmayın, qardaşınızın nigahlandığı qadına nigahlanmayın…»[27]. Ukbə b. Amir – *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «…Başqası tərəfindən qiymət təyin olunduqdan sonra öz qiymətini təklif etməz»[28].

9 – Zəif və gücsüz müsəlmanlarla yumşaq davranmaq və onlarla gözəl rəftar etmək

Abdullah b. Amr b.As – *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Kiçiyimizə rəhm etməyən, böyüyümüzün hörmətini saxlamayan bizdən deyildir»[29]. Peyğəmbər

---

[26] «Ədəbul Mufrad» 350.
[27] Buxari 2139, Müslim 1412.
[28] Müslim 1414.
[29] «Ədəbul Mufrad» 358.

– *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Aranızda olan zəif və gücsüz olanlarınıza görə Allah sizə ruzi və yardım edir»[30]. ***«Səhər-axşam Rəbbinin rizasını diləyərək Ona ibadət edənlərlə birlikdə özünü səbrli apar. Fani dünyanın bər-bəzəyini arzu edib nəzərlərini onlardan*** *(yoxsul möminlərdən)* ***çevirmə».*** *(əl-Kəhf 28).*

10 – Müsəlmanlara dua etmək və onlar üçün istiğfar diləmək

«*(Ondan)* ***həm öz günahlarının, həm də mömin kişilərin və qadınların günahlarının bağışlanmasını dilə».*** *(Muhəmməd 19).* ***«Onlardan sonra gələnlər belə deyirlər: Ey Rəbbimiz! Bizi və bizdən əvvəl iman gətirmiş*** *(din)* ***qardaşlarımızı bağışla. Bizim qəlblərimizdə iman gətirənlərə qarşı kinə, həsədə yer vermə. Ey Rəbbimiz! Sən həqiqətən şəfqətli və mərhəmətlisən».*** *(əl-Həşr 10).* ***«Allah din yolunda sizinlə vuruşmayan və sizi yurdunuzdan çıxartmayan kimsələrə yaxşılıq etməyi və onlarla ədalətlə rəftar etməyi sizə qadağan etməz. Allah ədalətli olanları sevər!».*** *(əl-Mumtəhinə 8).* Bu əmrə gəlincə: Müsəlmanlara əziyyət verməyən, onları yurdlarından çıxartmayan və onlarla vuruşmayan kafirlərə gəlincə

[30] Buxari, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Allah zəif və gücsüz olanların duaları, namazları və ehsanları səbəbiylə bu ümmətə yardım edir» Nəsai.

belə bir kimsələrlə müsəlmanlar ədalətlə və yaxşılıqla davranmalıdırlar. Lakin bu o, demək deyildir ki, müsəlmanlar onlara qəlbən sevgi bəsləməlidirlər. ***«Allah din yolunda sizinlə vuruşmayan və sizi yurdunuzdan çıxartmayan kimsələrə yaxşılıq etməyi və onlarla ədalətlə rəftar etməyi sizə qadağan etməz».*** *(əl-Mumtəhinə 8).* Allah: ***«Onlara sevgi və dostluq bəsləməyi qadağan etməz»*** deyə bir şey buyurmamışdır. Bunun bir bənzərini Allah valideyinlər haqqında da buyurmuşdu: ***«Əgər ata-ana bilmədiyin bir şeyi Mənə şərik qoşmağına cəhd göstərsələr*** *(bu işdə)* ***onlara itaət etmə.*** *(Qalan)* ***dünya işlərində onlarla gözəl keçin*** *(onlara itaət et).* ***Tövbə edib Mənə tərəf dönənlərin yolunu tut. Sonra Mənim hüzuruma qayıdacaqsınız. Mən də nə etdiklərinizi sizə xəbər verəcəyəm!».*** *(Loğman 15).* Əsmə b. Əbu Bəkr – *radıyallahu anhum* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in (Hudeybiyyə) müqaviləsi zamanında anam (ona qayğı və ehsan) edim deyə bizə gəldi. Mən də Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – dən bu haqda soruşdum: «Ona yaxşılıq edimmi?». O: «Bəli» deyə buyurdu[31]. ***«Allaha və Axirət gününə inanan heç bir tayfanın Allah və Onun Peyğəmbəri əleyhinə çıxanlarla – öz ataları, oğulları, qardaşları, yaxın qohumları olsalar***

[31] «Ədəbul Mufrad» 25.

da belə – dostluq etdiyini görməzsən». *(əl-Mucadələ 22).*

Kafir (müşrik) bir kimsə ilə qohumluq əlaqələrini saxlamaq və dünyavi işılərdə onlarla ədalətli olmaq onlara bəslənilən sevigən çox fərqli bir şeydir. Çünki əlaqələr saxlamaq və onlarla gözəl rəftarda olmaq kafir olan kimsəyə İslamı sevdirmək vardır və bu da dəvət yollarındandır. Lakin dostluq və sevgi bəsləmək isə tam bunun əksidir. Çünki kafirə sevgi və dostluq bəsləmək onun öz halından razı qalmasına gətirib çıxardır ki, bu da onu İslama dəvət edilməməsinə səbəb ola bilər. Eyni şəkildə kafirlərə dostluq bəsləməyin haram olması onlarla mübah olan ticarətin, mal idxalının, onların təcrübələrindən və icat etdikləri şeylərdən faydalanmağın haram olduğu mənasına gəlməz. Necə ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – Mədinəyə hicrət edərkən müşrik olduğu halda Abdullah b. Uraykit əl-Leysini pul qarşılığı olaraq bələdçi tutmuşdur. Yenə Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – bəzi Yəhudilərdən borc götürərdi.

Günümüzdə də müsəlmanlar kafirlərdən bir çox (kənd və sənaye) təsərüfatı malları idxal edirlər. Bu da onlardan pul qarşılığında bir şey almaq qəbilindəndir yoxsa ki, onların bizə lütf və ehsanlarına görə deyildir. Bu kimi şeylərin onlardan pul qarşılığında alınması onlara sevgi və dostluq bəsləmək mənasına gəlməz.

Çünki Allah bizlərə möminlərə sevgi və dostluq, kafirlərə isə nigrət və düşmənçilik bəsləməyimizi fərz etmişdir. ***«İman gətirib hicrət edənlər, Allah yolunda malları və canları ilə cihad edənlər*** *(mühacirlər)* ***və*** *(Peyğəmbərlə, mühacirlərə)* ***sığınacaq verib kömək göstərənlər*** *(ənsar)* ***məhz onlar bir-birinə dost və varisdirlər. İman gətirib hicrət etməyənlərə gəldikdə isə, onlar hicrət etməyənə qədər sizin heç bir şeydə onlara varisliyiniz yoxdur. Lakin əgər onlar din yolunda*** *(kafirlərə qarşı)* ***sizdən kömək istəsələr aranızda saziş olan bir tayfa əleyhinə yardım istisna olmaqla onlara kömək göstərmək sizə vacibdir. Allah nə etdiklərinizi görəndir. Kafirlər də bir-birinin dostları, köməkçiləridirlər. Əgər siz bunları etməsəniz, yer üzündə böyük bir fitnə-fəsad olar».*** *(əl-Ənfal 72-73).* İbn Kəsir – *rahmətullahi aleyhi* - bu ayə ilə bağlı deyir ki: ***«Əgər siz bunları etməsəniz, yer üzündə böyük bir fitnə-fəsad olar»*** - Əgər siz kafirlərdən uzaqlaşmasanız və möminlərə dostluq bəsləməsəniz möminlərlə kafirlər bir-birilərinə qarışaraq insanlar arasında fitnə-fəsad meydana gələr. Haqların düşməsi baş verər. Mən də deyirəm ki: «Bu hal-halzırda günümüzdə də bilinməkdədir. Bu hala görə Allahdan kömək diləyirik»[32].

---

[32] ***KAFİRLƏRLƏ RƏFTAR NECƏ OLMALIDIR?*** - İslam şəriəti beş prisipin – din, can, ağıl, namus, var-dövlətin qorunmasının

zəruriliyini bildirərək, kimliyindən aslı olmadan, onlara təcavüz edənlərə qarşı cəzalar təyin etmişdir. Burada müsəlmanla əhd bağlanılan kafir arasında fərq yoxdur. Müsəlmanlara aid olan qanunlar əhd bağlanılan kafirlərə də aiddir. Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Kim əhd bağlanılan kafiri öldürərsə Cənnətin iyini belə hiss etməz»[32]. Əgər müsəlmanlar əhd bağlayan kafirlərin xəyanətindən qorxub ehtiyat etsələr, aralarında olan əhdin pozulduğunu elan etməyincə onlara qarşı vuruşmaları doğru olmaz. ***«Əgər*** *(əhd bağladığın)* ***bir tayfanın sənə xəyanət edə biləcəyindən qorxsan*** *(döyüşə başlamazdan əvvəl)* ***onlarla olan əhdini pozduğunu açıq-aydın özlərinə elan et. Çünkü Allah xainləri sevməz».*** *(əl-Ənfal 58).* Kafirlər üç qismdir:

1. *HƏRBİYYUN* – Müsəlmanlarla onlar arasında olan müharibə olanlar. Kafir öz ölkəsində olduğu zaman hərbi sayılır. Müsəlman ölkəsinə himayəsiz gələrsə hərbi sayılır döyüş əhlindən olmasa da belə. Əgər müsəlman ölkəsinə himayədar ilə gələrsə o, digər qism kafirlərin hökmünə daxil olur. Onlarla döyüşmək yenə də tabedir dövlətə və başçıya.

2. *ZİMMƏ ƏHLİ* – Onlar müsəlman ölkələrində yaşayaraq öz dinlərində qalan Kitab Əhlidir. Onlara himayə verilmiş və onlara əziyyət vermək və özldürmək olmaz. Ərəbstanda kafirlər, Zimmə əhli yoxdur. Ora gələnlər ***MUSTƏMNUN* –** himayədar ilə ölkəyə daxil olanlardır. Artıq o, qorunmaq altındadır. Ölkəyə daxil olanlar da iki qismdir: 1) Hansı şərtlərlə daxil olubsa o, şərtlərə zidd hərəkət etməməlidir. Bu şərtləri pozmurlarsa (söz və əməlləri) ilə onlarla ədalətlə və yaxşılıqla davranılır. Belələrinə İslamı sevdirmək, onları dəvət etmək lazımdır. Onların haqlarını Allahın əmr etdiyi formada vermək lazmdır. ***«Əgər müşriklərdən biri səndən aman istəsə, ona aman ver ki, Allah kəlamını dinləsin. Sonra onu əmin olduğu yerə çatdır».*** *(ət-Tövbə 6).* ***«Müqavilə bağladıqdan sonra sizə qarşı bir əskiklik etməmiş və***

sizin əleyhinizə heç kəsə yardım göstərməmiş *(müşriklər)* ***istisnadır. Onlarla əhdinizə axıra qədər vəfa edin. Şübhəsiz ki, Allah müttəqiləri sevər».*** *(ət-Tövbə 4).* ***«Allah din yolunda sizinlə vuruşmyan və sizi yurdunuzdan çıxartmayan kimsələrə yaxşılıq etməyi və onlarla ədalətlə rəftar etməyi sizə qadağan etməz. Allah ədalətli olanları sevər. Allah sizə ancaq sizinlə din yolunda vuruşan, sizi yurdunuzdan çıxaran və çıxarmağa kömək edən kimsələrlə dostluq etmənizi qadağan edər. Onlarla dostluq edənlər əsl zalimlərdir».*** *(əl-Mumtəhinə 8-9).* Müsəlmanlarla rəftar edildiyi kimi onlarla rəftar edilməz. Onlara birinci salam verilməz. Onlara Allahın əmr etdiyi formada haqqını verirsən və haqqıvı alırsan. Dəvət et və dəvətlərini də qəbul et. 2) Onlar müsəlman ölkələrinə daxil olduqdan sonra insanlara nifrət edər, ələ salmaq, istehza etmək. Belə kimsələrlə yaxşılıqla rəftar etmək olmaz. Beləlәri ilə ancaq ədalətlə rəftar olunmalıdır. Lazımı yerlərə xəbərdarlıq edilir ki, onlara qarşı lazımı tədbirlər görülsün.

KAFİRLƏRİN QİSMLƏRİ: **1 -** Əsli kafir olanlar: Əhli kitab, Məcusilər, Sabiinlər və s. Əsli kafir olanlar özləri də **3** qismə bölünür. **1)** Əhli kitab. **2)** İxtilaf olanlar. **3)** Kitab olmayanlar.

1) Əhli Ktab olan Yəhudi və Nəsranilər. **2)** Əsli kafirlərdir ki, onların Əhli kitab olub-olmamasında ixtilaf vardır. Onlardan birincisi Əshabiyunlardır. Qurani Kərimdə onların adı zikr olunur. Əhməd – *rahmətullahi aleyhi* – rəvayət edir ki: «Onlar Nəsranilərin cinsindədir». Həmçinin İmam Şafii – *rahmətullahi aleyhi* – bu rəyi götrmüşdü ki, onlar Nəsranilərə aiddilər. Əhməd – *rahmətullahi aleyhi* – başqa rəvayətdə: «Mənə çatdı ki, onlar 6-cı günü qeyd edirlər və onlar Yəhudilərə oxşayırlar». İbn Qudamə – *rahmətullahi aleyhi* – deyir ki: «Düzgün rəy odur ki, onlar Kitab əhli deyil. Baxmayaraq ki, onlar dinlərində birləşirlər». Bəzi alimlər qeyd edirlər ki: «Onlar Bəni Tələq qövmünün Nəsraniləridir ki, onlarında Əhli kitab olub-olmaması barəsində ixtilaf var». İbn Abbas – *radıyallahu anhu* – və onunla həmrəy

olan insanlar deyirlər ki: «Onlar Əhli kitabdandırlar. Onların kəsdiryini yemək caizdir». Bunu həmçinin İmam Şabi və İmam Şafii – *rahmətullahi aleyhi* – də bu rəydədirlər. Əli, İbn Ömər, Aişə – *Allah onlardan razı olsun* - və s. səhabələr onları Nəsranilərə aid etməmişlər. Çünki onların əsilləri ərəbdir. Onlarda olan hallar da Nəsranilərdə olan hall deyil. Bu baxımdan da onlar Əhli kitabdan sayılmırlar. İbrahim – *əleyhissəlam* - ın sühüflarında, Davud – *əleyhissəlam* - a nazil olan Zəbura ittiba edənlər. Bu barədə İmam Şafii – *rahmətullahi aleyhi* – deyir ki: «Onlar Əhli kitabdan deyillər». Həmçinin Hənbəlilərdən bəziləri bu rəydədirlər. Məcusilər: Məcusilər arasında ixtilaf var. Onlar Əhli kitabdır, yoxsa Əhli kitab deyil. Ən səhih rəy onlar Əhli kitab deyillər. Çünki bu haqda Əhməd – *rahmətullahi aleyhi* – nas gətirib. Həmçinin çoxlu alimlər bu rəydədirlər ki, Məcusilər Əhli kitabdan sayılmırlar. **3)** Əhli kitab barəsində olan 3-cü qisimdə isə kitab olmayan kafirlərdir. Onlarada Bütpərəstlər, ateistlər, fəlsəfəçilər və s. Bu firqələr kitab olmayan kafirlərdir ki, əsli olan kafirlərdir.

2- Əsli müsəlman olub, hansısa səbəbdən kafir olanlar. Onlara hüccət qalxandan və şübhələr qaldırılandan sonra bu qismə aid edilirlər. Buna həmçinin ***KUFRUN RİDDƏ*** də deyirlər. İnsan müsəlman olandan sonra mürtəd olması. Riddə – bir şeyin halını dəyişdirmək, bir haldan başqa hala çevirmək deməkdir. Mən onu çevirdim, o da döndü mənasında – ***RADƏTTUHU FƏRTƏDDƏ*** deyilir. İrtidad və Riddə gəldiyi yoldan geri dönmək deməkdir. Lakin riddə küfrə məxsusdur. Küfrə geri dönməyi ifadə edər. ***«Ey qövmüm… geriyə dönməyin».*** *(əl-Maidə 21).*

Riddə – irtidattan törədilmiş bir isimdir. Dəyişmək, bir şeydən başqa bir şeyə dönmək deməkdir. İslamdan dönmək də buradan törənmişdir. Mürtəd geri dönən deməkdir. O, dinindən dönən, İslamı qəbul etdikdən sonra kafir olan kimsədir[32]. İstilahi mənası – İslamı qəbul etdikdən sonra istəyərək kafir olmaq. Küfrə dönmək

VƏLA VƏ BƏRA MÖVZUSUNDA İNSANLARIN QİSİMLƏRİ

Birinci qrup: Nifrət edilməkdən uzaq olaraq yalnız və yalnız sevilməyə layiq olan kimsələrdir

Bu kimsələr Peyğəmbərlər, sıddıqlar (doğrular) şəhidlər və salehlərdən olan səmimi müsəlmanlardır. Bunların başında da Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – durur. Çünki Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – insana öz nəfsindən də, övladından da, valideyinlərindən də və bütün insanlardan da çox sevilməsi lazımdır[33]. Bunun ardından sevilməyə ən layiq olan Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in zövcələri (möminlərin anaları), Əhli Beyti və

– *İslama zidd* – bir inancla, bir davranışla və ya bir sözlə və ya bir şübhə ilə gerçəkləşir.

[33] Əbu Hureyrə – *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Sizdən hər hansı bir kimsə məni övladlarından, valideyinlərindən və cəmi insanlardan çox sevmədikcə iman etmiş olmaz». Bu hədisi eşidən Ömər: «Ya Rəsulullah! Sən mənə nəfsimdən başqa hər şeydən sevimlisən!». Peyğəmbər: «***VƏ MİN NƏFSİKƏ YƏ UMARU*** – Ya Ömər! Nəfsindən də sevimli olmalıyam!» deyə buyurdu. Ömər: «***VƏ MİN NƏFSİ*** **–** Nəfsimdən də!» deyincə Peyğəmbər: «Ya Ömər! İndi tamam oldu». ***«Peyğəmbər möminlərə öz nəfslərindən də yaxındır».*** *(əl-Əhzab 6).* Buxari, Müslim. Əbu Səid əl-Xudri – *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Yalnız möminlərlə dostluq et və yeməyini də yalnız təqvalı kimsə yesin». Əbu davud 4832, Tirmizi 2397.

səhabələridir. Xüsusi olaraq Rəşidi Xəlifələr olan (Əbu Bəkr, Ömər, Osman, Əli – *Allah onlardan razı olsun* -), Cənnətlə müjdələnən on səhabə, Muhacirləri və Ənsarları, Bədr döyüşündə iştirak edənləri, Ridvan beyətində iştirak edənləri və s. səhabələri sevməyi özündə əhatə edir. Bunlardan sonra Tabiinləri və ən fəzilətli dönəmlərdə yaşayanları, bu ümmətin ilk müsəlmanları ilə dörd imamı olan (Əbu Hənifə, İmam Məlik, İmam Şafii, İmam Əhməd – *Allah onlardan razı olsun* -) və s. bu ümmətin imamlarını sevməyi özündə əhatə edir. ***«Onlardan sonra gələnlər belə deyirlər: Ey Rəbbimiz! Bizi və bizdən əvvəl iman gətirmiş*** *(din)* ***qardaşlarımızı bağışla. Bizim qəlblərimizdə iman gətirənlərə qarşı kinə, həsədə yer vermə. Ey Rəbbimiz! Sən həqiqətən şəfqətli və mərhəmətlisən».*** *(əl-Həşr 10).*

Qəlbində iman olan hər bir kəs səhabə və bu ümmətin ilk müsəlmanlarına heç vaxt nifrət etməz. Onlara yalnız qəlbində xəstəlik və nifaq olan Rafizilər və Xəvariclər kimi İslam düşmənləri nifrət edə bilərlər. Onların şərlərindən Allaha sığınırıq.

İkinci qrup: Allah üçün sevilməyib, dostluq edilməyib, yalnız və yalnız nifrət və düşmənçilik edilməyə layiq kimsələrdir

Bunlar da kafirlər, müşriklər, münafiqlər, dindən dönənlər və hər bir inkarçılardır[34]. ***«Allaha və Axirət gününə inanan heç bir tayfanın Allah və Onun Peyğəmbəri əleyhinə çıxanlarla – öz ataları, oğulları, qardaşları, yaxın qohumları olsalar da belə – dostluq etdiyini görməzsən».*** *(əl-Mucadələ 22).* Allah İsrail övladlarını pisləyərək: ***«Onların*** *(Kitab əhlinin)* ***bir çoxunun kafirlərlə dostluq etdiyini görürsən. Gör nəfslərinin əvvəlcədən onlar üçün hazırladığı şey*** *(küfr)* ***necə pisdir ki, Allahın onlara qəzəbi tutmuşdur. Onlar əbədi əzaba düçar olanlardır. Əgər onlar Allaha, Peyğəmbərə və ona nazil olana inansaydılar, kafirləri özlərinə dost tutmazdılar. Lakin onların çoxu itaətdən çıxmış fasiqlərdir».*** *(əl-Maidə 80-81).*

Üçüncü qrup: Bir tərəfdən sevilməsi və bir tərəfdən də nifrət edilməsi lazım olan kimsələrdir

Həm sevilәsi, həm də nifrət edilәsi müsəlman-ların günahkarlarıdır. Bu kimsələr onlarda olan imana görə sevilirlər lakin etdikləri günahlarına görə isə nifrət edilirlər. Əgər bu günahlar şirk və küfr deyilsə. Onları sevmək onlara nəsihət etməyi və onları qınamağı tələb

[34] Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Yəhudi və Xaçpərəstlərə ilk olaraq siz salam verməyin. Siz onlardan hər hansı birilə yolda qarşılaşdığınız zaman ona yolun ən dar hissəsini verin» Müslim 2167.

edir. Etdikləri günahlara görə susmaq caiz deyildir. Əksinə onlara şəriətə uyğun olaraq həd və təzir cəzalarını təyin etmək, onlara nəsihət etmək, yaxşılığı əmr edib, pisliklərdən çəkindirmək, etdikləri günahlardan uzaqlaşmağı və bu günahlardan tövbə etməyi bəyan etmək lazımdır.

Bu kimsələrlə Xəvariclərin: «Şirkdən başqa böyük günah sahiblərinə nifrət edilərək onlardan uzaq durmaq lazımdır» dedikləri kimi onlara yalnız nifrət edilib onlardan uzaq durulmaz. Yenə də Murciyənin: «Bu kimsələrə dostluq və sevgi bəslənilir» dedikləri kimi onlara yalnız dostluq və sevgi bəslənilməz. Əksinə daha əvvəl qeyd etdiyimiz kimi belə kimsələrə Əhli Sünnə Vəl Cəmaatın bəyan etdiyi şəkildə orta yolu izləyərək yaxınlaşmaq lazımdır. Hədisdə buyrulduğu kimi: «Allah üçün sevmək və Allah üçün nifrət etmək imanın ən sağlam qulpudur. Qiyamət günü də insan sevdiyi ilə birlikdə olacaqdır».

Günümüzdə vəziyyət artıq dəyişilmişdir. İnsanlar dostluq və düşmənçiliyi Allah üçün deyil, dünyalıq bir (şey) üçün edirlər. Kim dünya nemətlərinə sahibdirsə o, kimsə Allaha və Rəsuluna və İslam dininə düşmən olsa da belə ona sevgi və dostluq göstərilir. Kim də dünya nemətlərinə sahib deyilsə o, kimsə Allah və Rəsulunun dostu olsa da belə kiçik bir səbəbə görə ona nifrət və düşmənçilik edilir. İbn Abbas – *radıyallahu anhu* – deyir ki: «Allah üçün sevən, Allah

üçün nifrət edən, Allah üçün dostluq edən və Allah üçün düşmənçilik edən kimsə yalnız bu şəkildə Allahın dostluğuna nail olur. Lakin insanların çoxunun dostluğu dünyalıq şeylərdə olmuşdur. Bu isə sahibinə heç bir fayda verməyəcəkdir»[35]. Əbu Hureyrə – *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Allah – *subhənəhu və təalə* – buyurdu: «Kim mənim dostumla düşmənçilik edərsə, Mən ona müharibə elan edərəm…»[36].

İnsanlar içərisində Allaha savaş elan edənlərin ən şiddətlisi, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – in səhabələrinə düşmənçilik edən, onlara nifrət və kin bəsləyən kimsələrdir. Abdullah b. Muğəffəl – *radıyallahu anhu* – rəvayət edir ki, Peyğəmbər – *sallallahu aleyhi və səlləm* – buyurdu: «Səhabələrim haqqında Allahdan qorxun. Məndən sonra onları hədəf etməyin. Onlara məhəbbət bəsləyənlərə mənim məhəbbətim çatar. Onlara nifrət edənlərə mənim nifrətim çatar. Onları incidən məni incitmişdir. Məni incidən isə Allahı incitmişdir. Allahı incidən isə tezliklə öz cəzasına çatacaqdır»[37].

---

[35] İbn Cərir.

[36] Buxari 6502.

[37] Tirmizi 3862, Əhməd 4/87, 5/54,57.

Səhabələri söymək və onlara nifrət etmək bəzi sapıq firqələrin din və əqidələrinin əsasına çevrilmişdir. Allahın qəzəbindən və əzabından Allaha sığınırıq. Allahdan bağışlanma və şərdən bizi qorumasını diləyirik.

Peyğəmbərimiz Muhəmmədə, onun ailəsinə, əshabına Allahın salavatı və salamı olsun!

İSTİFADƏ OLUNAN ƏDƏBİYYƏT

«Qurani Kərim» Ziya Bünyadov və Vasim Məmmədəliyevin tərcüməsi.

«İslamda dost və düşmən kavramı» Tövhid serisi 5 – Türk dilində.

«İslami acıdan dostluk və düşmanlık» Saleh b. Fauzan əl-Fauzan Türk və Rus dillərində.

«Əhli Sünnə vəl Cəmaat – Sələfi Salihin Əqidəsi» Abdullah b. Abdulhəmid əl-Əsəri Türk dilində.

«Üç əsas» Şeyx Useyminin şərhi ilə Türk dilində.